

Perhehoitoliitto ry:n ja Pesäpuu ry:n kannanotto perhehoitolain 16§:ään perustuvasta oheishuoltajuudesta ja säännöstä avaavan ohjeistuksen tarpeesta

Lapsi voi asua kotinsa ulkopuolella läheisverkostossa eri perustein: huostaanotettuna ja sijoitettuna sukulaisten tai läheisten luokse (lastensuojelulaki 49§), yksityisesti sijoitettuna (lastensuojelulaki 81§) tai huoltajusratkaisun, usein käräjäoikeuden oheishuoltajuuspäätöksen nojalla (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 9§). Näihin eri tilanteisiin liittyvät käytännöt vaihtelevat valtakunnallisesti.

Lapsi voi asua syntymäperheensä ulkopuolella sijoitettuna läheisverkostoon lastensuojelulain mukaisen huostaanottopäätöksen nojalla (lastensuojelulaki 40 § ja 49 § 1 momentti). Hän voi olla myös yksityisesti sijoitettu (LSL 81 §), jolloin on saatettu hakea huoltajuus lapsen huoltoonsa ottaneelle henkilölle (laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 9 § 1 mom 4. kohta). On myös tilanteita, joissa lastensuojeluviranomainen on osaltaan vaikuttanut lapsen siirtymiseen asumaan läheisensä luokse läheisverkoston kartoituksen ja oheishuollon hakemisen kautta (LSL 32 § 3 momentti) ja näin on voitu välttää lapsen huostaanotto.

Tässä kannanotossa keskitytään ns. oheishuoltajusratkaisuihin, joilla on voitu välttää kiireellinen sijoitus, huostaanotto ja laitos- tai perhehoitosijoitus. Lapset, joiden huostaanotto ja sijoitus vältetään oheishuoltajusratkaisulla, elävät käytännössä samanlaisessa elämäntilanteessa kuin huostaanotetut ja perhehoitoon sijoitetut lapset. Lasten hyvinvointi voi kuitenkin vaarantua puuttuvan tuen vuoksi. Perhehoitolain 16 §:n mukaisten oheishuoltajan korvausten ja tuen lisäksi lainsäädännössä tulisi tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve. Myös ammattilaisille lain toimeenpano on epäselvää ja valtakunnallisesti erot ovat suuria. Lainsäätäjän tulee huolehtia siitä, ettei lapsen asema ole heikompi verrattuna tilanteeseen, jossa hän oheishuoltajuuden sijasta olisi huostaanotettu ja sijoitettu.

Kuluvan vuoden (2018) aikana Perhehoitoliittoon ja Pesäpuuhun on tullut yhteensä kymmeniä¹ yhteydenottoa epäselvissä oheishuoltajuustilanteissa, joissa lapsen edun toteutuminen ja oheishuoltajan tai sellaiseksi aikovan asema ovat epäselviä ja joissa he eivät ole saaneet riittävästi tietoa oheishuoltajusratkaisun oikeusvaikutuksista. Konsultaatiot oheishuoltajusratkaisussa eivät kuulu varsinaisesti kummankaan järjestön perustehtävään eikä niillä ole resursseja tehtävän hoitamiseen.

Perhehoitolain mukaan henkilö, joka on ottanut läheisensä lapsen hoidettavaksi oheishuoltajuuden kautta ilman virallisen lähiverkostokartoituksen tekemistä, ei ole oikeutettu perhehoitolain mukaiseen hoitopalkkioon, kulukorvaukseen eikä käynnistämiskorvaukseen. Tämä on johtanut tilanteisiin, joissa esimerkiksi isovanhempi on määrätty lapsenlapsensa oheishuoltajaksi ja tällä on vältetty lapsen huostaanotto, mutta koska kunnollista läheisverkoston kartoitusta ei ole tehty, isovanhempi ei ole oikeutettu perhehoitolain mukaisiin palkkioihin ja korvauksiin.

Perhehoitolain 16 § 3 momentti säättää, että kun lapsen hoito ja huolenpito on järjestetty kodin ulkopuolisen sijoituksen sijasta läheisverkoston kartoituksen perusteella huoltajuus- tai oheishuoltajuusmääräyksellä muun kuin biologisen vanhemman luona, *tulee* lasta hoitavalle henkilölle maksaa hoitopalkkio, kulukorvaus ja käynnistämiskorvaus. Lasta hoitavalle henkilölle on tarvittaessa järjestettävä myös muita palveluja ja tukitoimia.

---

¹ Perhehoitoliitto 41 ja Pesäpuu 12 yhteydenottoa. Tilanne 9.1.2019.

Lastensuojelulain 32 §:n (joka säättää lapsen läheisverkoston kartoituksesta) 3 momentti puolestaan säättää, että perhehoitajain mukainen tuki tulee turvata *tarvittaessa*. LSL 32.3 §:n sisältämän harkinnanvaraisuuden johdosta oheishuoltajien tuki vaihtelee kuntien kesken huomattavan paljon, vaikka lastensuojeluviranomainen on myötävaikuttanut järjestelyyn ja välttänyt huostaanoton. Osa kunnista maksaa minimipalkkiota, osa ei maksa palkkiota lainkaan. Palkkion maksu riippuu myös siitä, onko oheishuoltajalla ja kunnalla yhteinen näkemys siitä, kenen aloitteesta oheishuoltajuuksratkaisua on haettu.

Oheishuoltajalle maksettavista korvauksista ja tuesta säädetään sekä lastensuojelulain 32.3§:ssä ja perhehoitolain 16.3§:ssä. Pykälät ovat vaikeasti yhteensovittavissa ja aiheuttavat tulkinnanvaraisuutta. Erityisesti perhehoitolain 16.3§:n sanamuoto, jonka mukaan oheishuoltajalle on tarvittaessa järjestettävä myös perhehoitolain 10§:ssä tarkoitettuja palveluja ja tukitoimia aiheuttaa eriarvoisuutta ja voi vaarantaa oheishuoltajuuksratkaisun.

Oheishuoltajalla ja lapsella ei välttämättä ole tosiasiallista kontaktia sosiaaliviranomaiseen, jolloin tuen tarpeiden tunnistaminen ja hakeminen jää yksin oheishuoltajalle. Oikeuskäytännössä on joitakin ratkaisuja, joissa lapsen hoitoonsa ja huoltoonsa ottaneelle henkilölle on vahvistettu oikeus saada mm. palkkio ja kulukorvaus. On kuitenkin kohtuutonta edellyttää, että nämä henkilöt käyvät usein pitkäkestoisen oikeusprosessin saadakseen riittävät edellytykset hoitaa ja kasvattaa lasta.

Aina ei ole myöskään selvää, ettei oheishuoltaja ole elatusvelvollinen suhteessa lapseen. Tämä on tullut esiin mm. siten, että oheishuoltajalta on peritty hänen tuloihinsa perustuen päivähoitomaksuja. Hänelle voi langeta moniakin lapsen elatukseen ja huoltoon liittyviä kustannuksia mm. lapsen harrastuksista ja koulunkäynnistä.

Lapsen aseman huomioiminen oheishuoltajansa luona edellyttää sekä resursseja että viranomaisten erityisosaamista. Ehdotamme siis, että sosiaali- ja terveysministeriö varmistaa tasa-arvoisen elämän muiden kuin vanhempiensa kanssa asuvien lasten kesken seuraavin toimenpitein:

- oheishuoltajuudesta kiinnostuneet ja oheishuoltajana lapsia hoitavat saavat riittävästi ja helposti tietoa asemastaan ja tuesta,
- valtakunnallista toimeenpanoa varten laaditaan selkiyttävä ohjeistus ja ammattilaisille suunnataan koulutusta
- lastensuojelulain 32.3 § ja perhehoitolain 16.3 välinen ristiriita poistetaan siten, että myös lastensuojelulaissa lapsen luoksensa ottanutta henkilöä on velvollisuus tukea perhehoitolain mukaisesti.

Kyse on lapsen hyvinvoinnista ja lapsen oikeuksien tasavertaisesta toteutumisesta.

Jyväskylässä 9.1.2019

Anu Lehtosaari, kehittämisspäällikkö

Merja Lehtiharju, toiminnanjohtaja

Perhehoitoliitto ry

Pia Lahtinen, kehittämisspäällikkö

Jari Ketola, toiminnanjohtaja

Pesäpuu ry